

KÂMUS-UL ÂLÂM'DA BURDUR VE YÖRESİ

Osman KOÇIBAY

Tanzimat Devri dil alimlerinden ve yazarlarından olan Şemseddin Sami (1850-1904) Türk Milliyetçiliği ve Türkçe'nin canlandırılması yolunda bu devrin önemli simâlarından biri olmuş, romanları, tiyatro eserleri ve çevirileri ile tanınmış, dil, sözlük ve ansiklopedi alanındaki eserleriyle ün kazanmıştır.

Ansiklopedi tarzında yazmış olduğu eserler KÂMUS-İ TÜRKÎ, KÂMUS-I FRANSEVÎ ve bizimde bu makalemizde yararlandığımız KÂMUS-UL ALAM'dır. 1889-1898 yıllarında yayınlanan bu altı ciltlik eserde, dünya tarihi, coğrafyası ve ünlü kişileri ansiklopedik olarak sunulmuştur.

Bu çalışmamızda önce Burdur ve yöresine ait bilgileri Kâmus-ul Alam'da geçtiği şekilde yazdık. Daha sonra bu bilgileri günümüz Türkçesi'ne çevirerek verdik.

BURDUR SANCAĞI: Konya Vilâyetini terhib iden beş sancağın biri olup, vilâyet münteha-yı garb şamilinde vaki olmağla, Cenub-i Şarki tarafından Teke, şarken Hamid, şimalen Hüdavendigâr vilâyetinin Denizli, garben dahi yine Aydın vilâyetinin Mentеше sancaklarıyla mahdud ve muhattır. Teke sancağından bir sıradağlarla ayrılmış olduğundan, garb-i cenubî kısmının suları Mentеше sancağının (Eşen) ve (Dalaman) nehirlerine ve şark şimalî kısmının suları dahi hemnami olan göle mensub olur. Arazisi münbit ve mahsûldar olup, hububat-ı müntevia ile afyon ve meyve ve sebzelerin envai hasıl olur. Derun livada bez ve alacaların envai kilim ve seccâde (sahtiyân) nesc ve i'mal olunur. Merkez liva civarında (Çerçin) karyesi garbinden demir ve krom ve mangenez ma'denleri bulunduğu gibi, sancağın bazı taraflarında ma'den suları ve ılıcaları dahi mevcuttur. Sancak Nefs-i Burdur ile Tefenni ve Garb-i Karaağaç isimleriyle üç kazadan mürekkebe olup, 4 nahiyeyi ve cem'an 247 karyeyi cabi'dir. Ahalisi takriben 80.000 kişiden mürekkebe olup, merkez livada bulunan ve lisan-ı Türkî ile mütekkellim olan birkaç yüz Ermeni ve Rum'dan başkası müslimdir. Derun livada 215 mekteb ve 2200'ü zekûr ve 4200'ü inas olmak üzere 11200 şakirdan vardır. (Kâmus-ul Alam, Cilt 2, s: 1375)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

BURDUR İLİ: Konya vilâyetini oluşturan baş sancaktan biri olup, vilâyetin kuzeybatısında bulunmakta, güneydoğudan Teke (Antalya), doğudan Hamid (Isparta), kuzeyden Hüdavendigâr (Bursa) vilâyetinin Karahisar-i Sahib (Afyonkarahisar) ve Aydın vilâyetinin Denizli, batıdan yine Aydın vilâyetinin Mentеше (Muğla) iliyle sınırlı ve çevrilidir.

Teke (Antalya) ilinden sıra dağlarla ayrılmış olduğundan, güneybatı kısmının suları Menteşe (Muğla) ilinin Eşen ve Dalaman nehirlerine ve kuzeydoğu kısmının suları aynı isimli (Burdur Gölü) göle ulaşır. Arazisi verimli ve bereketli olup, tahıllar ile afyon, meyve ve sebze çeşitleri yetişir. İlde bez ve alaca çeşitleriyle seccade, sahtiyan (Tabaklanmış deri) dokunur ve yapılır. Merkez ili civarında Çerçin (Gökçebağ) Köyü'nün batısında demir, krom ve manganez madenleri bulunduğu gibi ilin bazı taraflarında maden suları ve ılıcalar mevcuttur. İl; İl merkezi, Tefenni ve Garb-i Karaağaç (Acıpayam) isimleriyle üç ilçeden oluşmakta, 4 nahiyesi ve toplam 247 köyü vardır. Nüfusu yaklaşık 80.000 kişi olup, merkez ilde bulunan ve Türkçe konuşan birkaç yüz Ermeni ve Rum'dan başkası müslümandır. İlde 215 mektep ve 2200'ü erkek ve 4200'ü kız olmak üzere 11.200 öğrenci vardır.

BURDUR GÖLÜ: Konya vilâyeti Burdur sancağında ve Burdur kasabasının şimalinde büyücek bir göl olup, tavlî 30 ve arzî 8 kilometre kadardır. İstikameti Şimâli şarkîden cenubî garbiye doğru olup, şimale meteveccih bir hilâl şekli ibraz ediyor. Suyu tuzlu olup, içinde balık ve sair hayvanat-ı maiye yoktur. İçine Kurna çayı ve diğer bir kaç mansab olup, ayağı yoktur. (Kâmus-ul Alam, Cilt 2, s: 1375)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

BURDUR GÖLÜ: Konya Vilâyetinin Burdur ilinde ve Burdur kasabasının kuzeyinde büyükçe bir göl olup, uzunluğu 30 ve eni 8 kilometre kadardır. Yönü kuzeydoğudan güneybatıya doğru olup, kuzeye yönelen bir hilâl şeklindedir. Suyu tuzlu olup, içinde çeşitli su hayvanları yoktur. İçine Kurna Çayı ve diğer bir kaç çay ulaşmakta olup, ayağı yoktur.

BUCAK: Konya vilâyetinin Antalya sancak ve kasabasında nahiye olup, Antalya'nın 60 kilometre şimalinde ve bir küçük gölün garbinde vakidir. Nahiyesinin ahalisi 12.000 kişi olup, cümlesi müslimdir. (Kâmus-ul Alam, Cilt 2, s: 1368)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

BUCAK: Konya vilâyetinin Antalya il ve kasabasında bir nahiyedir. Antalya'nın 60 kilometre kuzeyinde ve bir küçük gölün (Kestel Gölü) batısında bulunmaktadır. Nahiyenin nüfusu yaklaşık 12.000 kişi olup, hepsi müslümandır.

TEFENNİ: Konya vilâyetinin Burdur sancağında kaza merkezi. Bir küçük kasaba olup, Burdur'un 50 (km) cenubi garbisinde va'kidir. Cibal ile muhat olup, madenleri çoktur. Ahalisi 1000 kişi raddelerindedir .- Tefenni kasabası Burdur sancağını terhib iden üç kazadan biri olup, livanın kısmi cenûbisinden ibarettir. Mülhıkı olan Gölhisar nahiyesiyle beraber 53 karyeden mürekkeb olup, cümlesi müslim olmak üzere, 12.000 kadar ahalisi vardır. Mahsulatı mütenevvia ile meyve ve sebzedden ibarettir. Kırpınar Çayı bu kazada meb'anla şimali garbiye doğru cereyan iderek sıkı ittikten sonra Menteşe sancağına girüb, Akdeniz'e dökülür. Gölhisar nahiyesinde bir göl bulunub, balığı çoktur. Derun kazada 9 cami, 20 mescid, 21 mekteb ve 10 değirmen mevcuttur. (Kâmus-ul Alam, Cilt 3, s: 1658)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

TEFENNİ: Konya vilâyetinin Burdur ilinde ilçe merkezi. Bir küçük kasaba olup, Burdur'un 50 (km) güneybatısında bulunmaktadır. Dağlar ile çevrili olup, madenleri çoktur. Nüfusu yaklaşık 1000 kişidir. Tefenni ilçesi Burdur ilini oluşturan üç ilçeden biri olup, ilin güney kısmını oluşturmaktadır. Kendisine bağlı Gölhisar kasabasıyla beraber 53 köyü bulunub, hepsi müslüman olmak üzere, 12.000 nüfusu vardır. Yetiştirilen ürünler, çeşitli tahıllar ile meyve ve sebzedir. Kırpınar Çayı bu ilçede doğduktan sonra, Menteşe (Muğla) sancağına girip, Akdeniz'e dökülür^[1]. Gölhisar kasabasında bir göl bulunub, balığı çoktur. İlçe dahilinde 9 cami, 20 mescid, 21 okul ve 10 değirmen vardır.

AĞLASUN: Konya vilâyetinin Burdur sancak ve kazasında nahiyeye merkezi bir büyük karyedir ki, Burdur kasabasının 30 kilometre kadar şarkında Isparta'nın 10 kilometre kadar cenûbinde ve Isparta ile bunun arasına nail olan (Davras) dağının cenub eteğine ve (Aksu) nehrine dökülen bir küçük çayın sahil yesarında vaki olup, ve cümlesi müslim olmak üzere 1700 ahalisi vardır. Ağlasun nahiyesi 22 karyeden ibaret olup, kazasının şarki cenûbisinde vaki olmağla, şark şimali tarafından Hamid ve şarki cenubi tarafından dahi Teke sancaklarıyla hem huduttur. Ahalisi 7700 kişi kadar olup, cümlesi müslimdir. Derun nahiyede mevcut 25 sıbyan mektebinde 851 zekûr ve 457 enas-ı şakirdan devam ediyor. 18 cami-i şerifi, 8 mecredi ve 21 değirmeni dahi vardır.(Kâmus-ul Alam, Cilt 1, s. 231)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

AĞLASUN: Konya vilâyetinin Burdur ili ve ilçesinde kasaba merkezli bir büyük köydür ki, Burdur kasabasının 30 kilometre kadar doğusunda Isparta'nın 10 kilometre güneyinde ve Isparta ile bunun arasında bulunan (Davras) dağının güney eteğinde ve (Aksu)

nehriine dökülen bir küçük çayının sol kıyısında bulunup, ve hepsi müslüman olmak üzere 1700 nüfusu vardır. Ağlasun kasabası 22 köyden oluşmakta, ilçenin güneybatısında bulunduğu için, kuzeydoğu tarafından Hamid (Isparta) ve güneydoğu tarafından Teke (Antalya) iliyle komşudur. Nüfusu 7700 kişi kadar olup, hepsi müslümandır. Kasaba dahilinde bulunan 25 çocuk okuluna (ilkokula) 851 erkek ve 457 kız öğrenci devam ediyor. 18 camisi, 8 mescidi ve 21 değirmeni vardır.

GÖLHİSAR: Konya vilâyetinin Burdur sancağına tabii Tefenni kazasında ve vilâyetin hudud-ı garbiyesi garbinde küçük bir gölün sahil-i şarkiyesinde nahiye merkezli bir küçük kasaba olup, nahiyesi 15 karyeden mürekkebirdir. Nahiyeye ismini kazandıran gölde sayd olunur. (Kâmus-ul Alam, Cilt 5, s. 3925)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

GÖLHİSAR: Konya vilâyetinin Burdur iline bağlı Tefenni ilçesinde ve vilâyetin batı sınırının batısında küçük bir gölün doğu sahilinde nahiye merkezli bir küçük kasaba olup, nahiye 15 köyden oluşmaktadır. Nahiyeye ismini kazandıran gölde avcılık yapılır.

KEMER: Konya vilâyetinin Burdur sancak ve kazasında ve Burdur'un 40 kilometre Cenub-i garbisinde nahiye merkezi büyük bir karye olup, nahiyesi 22 karyeden mürekkebirdir. (Kâmus-ul Alam, Cilt 5, s.3888)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

KEMER: Konya vilâyetinin Burdur ili ve ilçesinde ve Burdur'un 40 kilometre güney batısında nahiye merkezi büyük bir köy olup, nahiyesi 22 köyden oluşmaktadır.

KAYNAK: Şemseddin Sami., Kâmus'ul Alam, Mihran Matbaası, İstanbul. 1 ve 2. Cilt, 1306(1889); 3. Cilt, 1308(1891); 5. Cilt, 1314(1896)